

Fecr Yayınları: 424

İBN TEYMİYYE'NİN ŞİA'YA REDDİYESİ

(Minhâcü's-Sünne)

Selefi Geleneğin Şiilik Eleştirisi

Dr. İsmail AKKOYUNLU

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj ve Kapak

FCR

Baskı ve Cilt

ANKARA ÖZGÜR MATBAACILIK

BASIM YAYIN DAĞITIM SAN. TİC. A. Ş.

Ostim OSB Mh. 1250 Cd. No: 24 Yenimahalle/ANKARA

Tel: 0312.385 70 77 (Sertifika no: 46821)

1. Baskı: Nisan 2021

ISBN: 978-625-7879-70-5

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.

Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1

Ulus-Altındağ/ANKARA • Tel: (0312) 310 08 60

Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

İBN TEYMIYYE'NİN ŞİA'YA REDDİYESİ

(Minhâcü's-Sünne)

Selefi Gelenegin Şiilik Eleştirisi

Dr. İsmail AKKOYUNLU

Ankara 2021

Dr. İsmail AKKOYUNLU

Erzincanlı bir ailenin üçüncü çocuğu olarak 1983 yılında Gümüşhane'nin Şiran ilçesinde dünyaya geldi. İlk, orta ve lise öğrenimini Erzincan'da tamamladı. 2001 yılında Erzincan Anadolu İmam-Hatip Lisesinin ardından 2007 yılında Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesinden mezun oldu. 2007-2011 yılları arasında Elazığ Merkez Hilalkent İlköğretim Okulunda Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi Öğretmeni olarak görev yaptı. 2011 yılında Ankara Üniversitesi İlahiyat Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalında Araştırma Görevlisi olarak göreve başladı. Aynı yıl Prof. Dr. Hasan Onat'ın danışmanlığında "*İbn Teymiyye'nin İman Konusunda Mezheplere Bakışı*" başlıklı teziyle yüksek lisansını 2017 yılında ise "*İbn Teymiyye'nin Şia'ya Reddiyesi*" başlıklı teziyle doktorasını tamamladı. 2019 yılında ASBÜ İslâmî İlimler Fakültesi İslam Mezhepleri Tarihi Anabilim Dalına Dr. Öğr. Üyesi olarak atandı. İbn Teymiyye ve Selefilik konularında çalışmaları bulunan yazar, halen ASBÜ İslâmî İlimler Fakültesi'ndeki görevine devam etmektedir.

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR	8
ÖNSÖZ	9
GİRİŞ	13
Kaynaklar	17
Yöntem	28
Kavramsal Çerçeve	42

BİRİNCİ BÖLÜM

İBN TEYMİYYE ve MİNHÂCÜ'S-SÜNNE ADLI ESERİ	51
I. İbn Teymiyye'nin Hayatı ve Eserleri	51
A. Hayatı	51
B. Eserleri	61
II. Şia'ya Bir Reddiye Olarak <i>Minbâcü's-Sünne</i>	68
A. Yazılış Nedeni	68
B. Bilgi Kaynakları	81
C. Muhteva Analizi	89
D. Reddiye Geleneğindeki Yeri	94

İKİNCİ BÖLÜM

İBN TEYMİYYE'NİN DİN ANLAYIŞI VE ELEŞTİREL DÜŞÜN- CESİ	105
I. İbn Teymiyye'nin Din Anlayışı	105
A. Mezhep Tasavvuru	109
1. Ehl-i Hadis ve Hanbelîlikle İlişkisi	109
2. Ehl-i Sünnet ve Eşarîlik Algısı	119
B. Akıl-Nakil İlişkisine Bakışı	148
II. İbn Teymiyye'nin Eleştirel Düşüncesi	164
A. Kelâm Eleştirisi	184
B. Mantık Eleştirisi	197
C. Felsefe Eleştirisi	205

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

İBN TEYMYİYYE'NİN ŞİİLİK ELEŞTİRİSİ	213
I. İbn Teymiyye'nin Şia'yı Tenkit Yöntemi	226
A. Şia'nın Ehl-i Kitap'la İlişkisi	229
B. Şia'nın Diğer Fırkalarla İlişkisi	236
II. İbn Teymiyye'ye Göre Şia'nın Doğuşu ve İlk Şiî Fikirler	253
A. Şia'nın Doğuşu	253
B. İlk Şiî Fikirler	257
III. İbn Teymiyye'ye Göre İmâmet ve Hilâfet	262
A. İmâmet	265
1. Usûlüddin Tartışmaları	265
2. İmâmetin Vücûbiyeti	268
3. İttiba Söylemi	277
4. İmâmete Delil Olarak Alınan Ayetler	284
5. Hz. Ali'nin İmâmeti	290
6. On İki İmamın İmâmeti	294
7. İmamların Masumiyeti Meselesi	298
B. Hilâfet	306
1. İlk Üç Halifenin Hilâfeti	306
a. Hz. Ebû Bekir'in Hilâfeti	306
b. Hz. Ömer'in Hilâfeti	318
c. Hz. Osman'ın Hilâfeti	323
2. Hz. Ali'nin Hilâfeti	327
3. İlk Üç Halifenin Hz. Ali'ye Takdimi	334
SONUÇ	339
KAYNAKÇA	343

İthaf

Bana okuma-yazmayı öğreten
sınıf öğretmenim Neriman KARAHAN
ve
ilmî okuma-yazmayı öğreten
merhum hocam Prof. Dr. Hasan ONAT'ın
aziz hatıralarına...

KISALTMALAR

- a.g.e. : Adı geçen eser
a.g.m. : Adı geçen makale
b. : İbn
bkz. : Bakınız
bs. : Baskı
c. : Cilt
ev. : Çeviren
DİA : Türkiye Diyanet Vakfı İslām Ansiklopedisi
ed. : Editör
h. : Hicrî
haz. : Hazırlayan
krş. : Karşılaştırmız
m. : Miladî
. : Ölüm tarihi
s. : Sayı/Sayfa
ss. : Sayfalar
thk. : Tahkik eden
t.s. : Tarihsiz
vb. : Ve benzeri
vd. : Ve diğzerleri
y.y. : Yayınevi yok
Yay. : Yayınları, Yayıncılık

ÖNSÖZ

Ehl-i Hadis-Hanbelî geleneğın en önemli temsilcilerinden biri olan İbn Teymiyye (ö. 728/1328), İslam düşünce tarihinde daha çok özgün fikirleri ve eleştirel yönüyle öne çıkmıştır. İbn Teymiyye; eserleri, görüşleri, yenilenme fikri, fikhî ve itikadî mezhebi, siyasî ve felsefî görüşleri, tarihçiliği ve tasavvuf anlayışı, kelâm, felsefe ve mantık eleştirisi gibi konular üzerinden ayrıntılı olarak ele alınmayı fazlasıyla hak eden bir isim olarak tarihte yer edinmiştir. Birçok alanda eleştirel bir duruş sergileyerek bu doğrultuda eserler veren İbn Teymiyye'nin tenkitçi yönünün yoğun bir biçimde hissedildiği alanlardan biri de Şii'lik eleştirisidir. İbn Teymiyye'nin *Minhâcü's-Sünne* adlı reddiyesi ile somutlaşan Şii'lik eleştirisi, gerek yaşadığı dönemde gerekse sonraki dönemlerde büyük bir tesir bırakarak adından söz ettirmiştir. Bununla birlikte dilimizde İbn Teymiyye'nin reddiye olgusu bağlamında gerçekleşen Şii'lik eleştirisinin akademik çalışmalara yeterli oranda konu edilmediği görülmektedir. Bu nedenle çalışmamızda İbn Teymiyye'nin Şii'lik eleştirisi, *Minhâcü's-Sünne* adlı reddiyesi bağlamında aynı zamanda etraflı bir biçimde ele alınmıştır.

Çalışmamız, giriş ve üç bölümden oluşmaktadır. Giriş kısmında araştırmanın genel çerçevesi ve işleyiş biçimi ortaya koyulmuştur. Birinci bölümde İbn Teymiyye'nin hayatı ve *Minhâcü's-Sünne* dışındaki eserleri hakkında özlü bilgiler verildikten sonra *Minhâcü's-Sünne*'nin merkeze alındığı başlıklara yer verilmiştir. Bu doğrultuda *Minhâcü's-Sünne*; yazılış nedeni, bilgi kaynakları, muhteva analizi ve reddiye geleneğindeki yeri gibi değişkenler üzerinden ayrıntılı analize tâbi tutulmuştur. Tüm bu çabaların neticesinde *Minhâcü's-Sünne*'nin oluşumuna kaynaklık eden olaylar silsilesi, tarihsel-

sosyolojik bakış açısıyla analiz edilmiştir. Bu yapılırken de İbn Teymiyye'nin tenkitçi mütefekkir yönünün reddiye söylemi üzerindeki etkileri, satır aralarından hareketle tespit edilmeye çalışılmıştır.

Çalışmamızın ikinci bölümünde İbn Teymiyye'nin genel eleştirel düşünce yapısının birçok değişken üzerinden ortaya koyulmasına gayret edilmiştir. Bu çaba, İbn Teymiyye'nin Şîlik eleştirisinin daha anlamlı bir zemine oturtulması amacıyla dönüktür. İbn Teymiyye'nin gerek Şîlik eleştirisi gerekse genel eleştirel bakış açısı ve tenkitçi mütefekkir yönü, onun din anlayışının açığa çıkarılmasıyla daha anlaşılır bir hal alacaktır. Bu nedenle çalışmamızın ikinci bölümünde önce İbn Teymiyye'nin mezhep tasavvuru bağlamında Ehl-i Hadis zihniyeti ve Hanbelîlikle ilişkisi bir de Ehl-i Sünnet ve Eşarîlik algısı gibi başlıklar ele alınmıştır. Zira İbn Teymiyye'nin eleştirel bakış açısı, bu din anlayışı ve mezhebî kimliklerle yakın temas halindedir ve eleştirilerinin anlam çerçevesi bu yapılar tarafından belirlenmiştir. İbn Teymiyye'nin genel eleştirel düşüncesinin, din anlayışının ve mezhep tasavvurunun hareket alanını belirleyen bir başka husus daha vardır ki o da akıl-nakil ilişkisine bakışıdır. Bir bakıma tüm bu olguların anlamlandırılma süreçlerinin temelinde konumlanan bu husus, böylece araştırmamızın ikinci bölümünü oluşturan başlıklar arasında kendisine yer bulmuştur.

İbn Teymiyye'nin *Minhâcü's-Sünne* adlı reddiyesinin ayrıntılı analizi, çalışmamızın üçüncü bölümünün temel konusudur. Bu amaçla önce İbn Teymiyye'nin Şîlik eleştirisinin reddiye olgusu bağlamında gerçekleşen serüveninin mantığı irdelenmeye çalışılmıştır. İbn Teymiyye'nin Şîlik eleştirisine dair analizlerin ardından Şia'nın doğuşu ve fikirleri ile ilgili görüşleri tespit edilme yoluna gidilmiştir. Daha sonra ise araştırmamızın merkezine imâmet ve hilâfet gibi temel tartışma konuları çekilmiş ve geri kalan başlıklar bu

iki olgu etrafında kurgulanmıştır. Bu noktada belirtilmelidir ki gerek İbn Teymiyye gerekse de onun *Minhâcü'l-Kerâme* adlı eserine reddiye yazdığı İbnü'l-Mutahhar el-Hillî, bu tartışma konularını mezhebî kabuller temelinde anlamlandırmaya çalışarak tartışmanın bağlamını olması gereken alanın dışına itmiştir. Bu tablo da bizi çoğunlukla ortaya atılan görüş ve yaşanan tartışmaların sağlamlasını yapmaktan ziyade vakıanın tespitini incelemek zorunda bırakmıştır. Böylece mesele imâmet olgusu ya da uyulması gereken mezhep ile ilgili tartışmalarda bu hususun din, siyaset ya da hukuk terazisine vurularak ortaya koyulmasından ziyade olduğu gibi resmedilmesi tercih edilmiştir.

Akademik çalışmalar, yazarın yanı sıra çok sayıda insanın katkısıyla oluşan metinlerdir. Dolayısıyla ismi anılan ya da anılmayan birçok kişi, akademik metinlerin çok farklı aşamalarında katkı ve pay sahibidir. Bizim çalışmamızın da fikir aşamasından bu hale gelinceye kadar birçok kişinin göz hapsinden geçtiğini belirtmek gerekir. Bu noktada ilk olarak temas edilmesi gerekenler, elbette danışmanlık görevini üstlenme nezaketinde bulunanlardır. Bu vesileyle ben de kendisine çok şey borçlu olduğum kıymetli hocam ve danışmanım merhum Prof. Dr. Hasan ONAT'a şükranlarımı sunarım. Danışmanımın yanı sıra kıymetli hocalarım Prof. Dr. Sönmez KUTLU, Prof. Dr. Osman AYDINLI, Doç. Dr. Muzaffer TAN ve sevgili büyüğüm Doç. Dr. Mehmet KALAYCI'ya ilgi ve desteklerinden ötürü ayrı ayrı teşekkür ederim. Yine İbn Teymiyye'nin eleştirel düşünce yapısının İslam Mezhepleri Tarihi açısından önemine dikkat çekerek bu konuya ilgi duymamı sağlayan hocam Doç. Dr. Ahmet BAĞLIOĞLU'na, desteğini her an yanımda hissettiğim hocam Prof. Dr. Mehmet ATALAN'a ve birlikte görev yapmaktan onur duyduğum kıymetli büyüğüm Prof. Dr. Ali AVCU'ya şükranlarımı sunarım. Ayrıca Araştırma Görevlisi arkadaşlarıma da bana

vermiş oldukları desteklerden ötürü çok şey borçlu olduğumu belirtmeliyim. Bu çalışmanın basımını üstlenen Hüseyin NAZLIAYDIN Bey ve Fecr Yayınları yetkililerine de özel olarak teşekkür ediyorum.

Son olarak üzerimdeki haklarını hiçbir zaman ödeyemeyeceğim anne ve babama şükran duygularımı ifade etmeliyim.

İsmail AKKOYUNLU
Ankara-2021